

LIIDU VÄLISASJADE
JA JULGEOLEKUPOLIITIKA
KÕRGE ESINDAJA

Brüssel, 18.5.2022
JOIN(2022) 24 final

**ÜHISTEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA ÜLEMKOGULE,
NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING
REGIOONIDE KOMITEELE**

Kaitseinvesteeringute puudujääkide analüüs ja edasised sammud

1. Sissejuhatus

11. märtsil Versailles's kohtunud ELi riigipead ja valitsusjuhid kohustusid suurendama Euroopa kaitsevõimet, võttes arvesse Venemaa sõjalist agressiooni Ukraina vastu. Lepiti kokku, et ELi riigid: 1) suurendavad kaitsekulutusi; 2) tihendavad koostööd ühisprojektide kaudu; 3) kõrvaldavad puudujäägid ja täidavad võimetega seotud eesmärgid; 4) edendavad innovatsiooni, sealhulgas tsiviil-sõjalise koostoime kaudu; 5) tugevdavad ja arendavad ELi kaitsetööstust, sealhulgas VKEsid. Peale selle kutsuti „komisjoni üles esitama koostöös Euroopa Kaitseagentuuriga mai keskpaigaks kaitseinvesteeringute puudujääkide analüüsi ning tegema ettepanekuid muude täiendavate algatuste kohta, mis on vajalikud Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi tugevdamiseks.“ Need ülesanded sisalduvad ka nõukogus vastu võetud julgeoleku- ja kaitseküsimuste strateegilises kompassis,¹ mille Euroopa Ülemkogu 2022. aasta märtsis heaks kiitis.

Käesolevas ühisteatises esitatakse Euroopa Ülemkogu palutud analüüs, mille eesmärk on tagada, et liikmesriikide suurenenud kaitsekulutuste tulemusel tugevneks ELi kaitsektori tehnoloogiline ja tööstuslik baas märkimisväärselt ning see tooks omakorda kaasa suurema tavaheidutuse võimalike vastaste jaoks. Tuginedes eelkõige 15. veebruari 2022. aasta kaitsepaketi teatisele,² annab see liikmesriikidele uusi ja paremaid võimalusi korraldada ühishankeid ning teha koostööd kaitsetööstuse ettevõtjatega, et suurendada nende tootmisvõimsust ning rahuldada kasvanud vajadusi, lähtudes paremini kooskõlastatud ja prognoositavamast nõudlusest. Euroopa tuleviku konverentsi lõpparuande³ kohaselt ootavad ka kodanikud ELilt kaitsevaldkonnas otsustavamalt tegutsemist.

Ülaltoodud sammud on äärmiselt olulised, arvestades Venemaa provotseerimata sõjalise agressiooni märkimisväärselt mõju Euroopa kaitsele. Sõjategevuse taaspuhkemine Euroopas on toonud esile juba aastaid ebapiisavate kaitsekulutuste mõju, mille tõttu on kuhjunud puudujäägid ja lüngad ühistes sõjalistes varudes ning vähenenud tööstuslik tootmisvõimsus. Lisaks praeguse olukorra parandamisele tuleb kaitsekulutuste suurendamise abil viivitamata tegeleda ka kiireloomulise vajadusega täiendada ja suurendada kaitsevarusid, sealhulgas selleks, et kompenseerida Ukrainale antavat sõjalist abi.

Liikmesriigid on praeguseks teatanud oma kaitse-eelarvete suurendamisest lähiaastatel ligikaudu 200 miljardi euro võrra⁴. Kuigi selline kasv on hädavajalik, on siiski suur oht, et see ei suuda korvata olemasolevaid puudujääke, kui liikmesriigid kulutusi omavahel ei kooskõlasta. Seetõttu peavad ELi liikmesriigid mitte ainult rohkem kulutama, vaid ka investeerima paremini ja ühisemalt, nagu on eesmärgiks seatud ka Versailles' deklaratsioonis ja strateegilises kompassis. Ainult koostööga saavad liikmesriigid saavutada võimalikult suurt mastaabisäästu ja katta kõrgtehnoloogiliste sõjaliste võimete soetamisega seotud suuri kulusid ning vältida samal ajal konkureerimist piiratud tarnevõimsuse pärast ja tarbetut dubleerimist.

Varasemaid tegutsemismustreid arvesse võttes on siiski oht, et tööstuse ja varustuskindlusega seotud kaalutlustel kasutavad liikmesriigid riigipõhiseid lahendusi või, kui need ei ole võimalikud, eelistavad olukorra kiireloomulisuse tõttu ELi-väliseid „valmistooted“,⁵ jättes

¹ Euroopa Liidu Nõukogu, 7371/22.

² Eelkõige ühisteatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Komisjoni panus Euroopa kaitsele“ (COM(2022) 60 final), 15. veebruar 2022.

³ <https://futureu.europa.eu/pages/reporting?format=html&locale=et>

⁴ Arvutatud avalikult kättesaadava teabe alusel.

⁵ Kaitsetööstus toodab üldjuhul ainult kindla tellimuse alusel ja lõpptoodete varud puuduvad. „Valmistooted“ tähendab olemasolevaid tooteid, erinevalt uue varustuse väljatöötamisest.

kõrvale võimalikud ELi lahendused, millel võivad olla võrreldavad teostusajad. Kaitsetööstused kalduvad olema pigem oma riigi kui üleeuroopalise kliendibaasi teenistuses. Ilma kooskõlastamise ja koostööta süvendaksid suuremad investeeringud Euroopa kaitsesektori killustatust, piiraksid koostöövõimalusi kogu varustuse olusringi jooksul, suurendaksid välissõltuvust ja pärsiksid tõenäoliselt ka koostalitlusvõimet. Kiiruga tehtud hangetel on seega pikemaajaline mõju, mis toob kaasa turu nõrgenemise ja järgmistel aastakümnetel kasutamata jäävad võimalused.

Kokkuvõttes on püsivalt ebapiisavad kaitsekulutused ja koostöö puudumine viinud kriitiliste kaitsevõime lünkadeni eelkõige kõigi valdkondade kõrgtehnoloogilises varustuses, aga ka asjaomase tööstuse killustatuseni Euroopas. On ülimalt oluline, et EL ei kordaks minevikus tehtud vigu, mille tulemuseks on ebatõhusus, dubleerimine ja sõltuvused, ning tugineks selle asemel viimastel aastatel liikmesriikide kaitsekoostöö tugevdamiseks loodud ELi kaitsealgatustele ja võimete arendamise vahenditele. Nende algatuste eesmärk on vähendada Euroopa kaitseturu – eelkõige Euroopa Kaitsefondi – killustatust ning paremini kooskõlastada liikmesriikide kaitsepoliitikat, -planeerimist ja -võimete arendamist, eelkõige alalise struktureeritud koostöö (PESCO), kaitseküsimuste iga-aastase kooskõlastatud läbivaatamise (CARD) ja võimearendusplaani kaudu. Peale selle kutsutakse strateegilises kompassis üles korraldama alates 2022. aastast iga-aastaseid kaitseministrite kohtumisi, kus käsitletak ELi võimearendusega seotud kaitsealgatusi ning mida korraldaks ja juhataks kõrge esindaja / komisjoni asepresident / Euroopa Kaitseagentuuri juht, kasutades võimalikult hästi olemasolevaid formaate. Need kõik on olulised sammud õiges suunas, et kõrvaldada praegused puudujäägid, kuid uut olukorda silmas pidades tuleb teha veelgi rohkem, eelkõige seoses ühisinvesteeringute ja kaitsevõime hangetega. Sellised sammud on võtmetähtsusega, et ühest küljest muutuks Euroopa kaitsevõime tugevamaks ja koostalitlusvõimelisemaks, kuid samal ajal täieneks ka Euroopa kaitsesektori tööstuslik ja tehnoloogiline baas, kuna need mõlemad on Euroopa pikaajalise julgeoleku ja strateegilise autonoomia seisukohalt üliolulised.

Üldine eesmärk on seega investeerida:

- **koos**, kasutades mastaabisäästu koostööprojektide ja ühishangete kaudu. Tänu ühistele arendus- ja hankeprojektidele on hind madalam ning need aitavad hoida solidaarsust, vältides liikmesriikidevahelist konkurentsi piiratud tööstusressursside pärast, mis suurendaks veelgi hinnasurvet või tõrjuks välja väiksemaid või suuremas ohus olevaid liikmesriike. Kasutada saab ka aastatel 2020–2021 COVID-vaktsiini hankimisel omandatud kogemusi;
- **paremini**, aidates liikmesriikidel keskenduda eelnevalt kindlaksmääratud ELi kaitsevõime prioriteetidele. Need on kooskõlas NATO prioriteetidega ning vaadatakse läbi ka strateegilise kompassi poliitiliste ja strateegiliste suuniseid arvesse võttes. Siinses analüüsis tuuakse esile mõned võimelüngad, mis muutunud strateegilises kontekstis tuleb kõrvaldada esmajärjekorras;
- **euroopalikult**, stimuleerides kaitseinvesteeringuid, mis kiirendavad tööstustoodangu kasvu, pikemaajalist tööstusvõimsust ja majanduskasvu liidus konkurentsivõimelisema Euroopa kaitsetööstuse kaudu. Üha halvenevas geostrateegilises olukorras on Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi tugevdamine muutunud strateegiliselt järjest tähtsamaks.

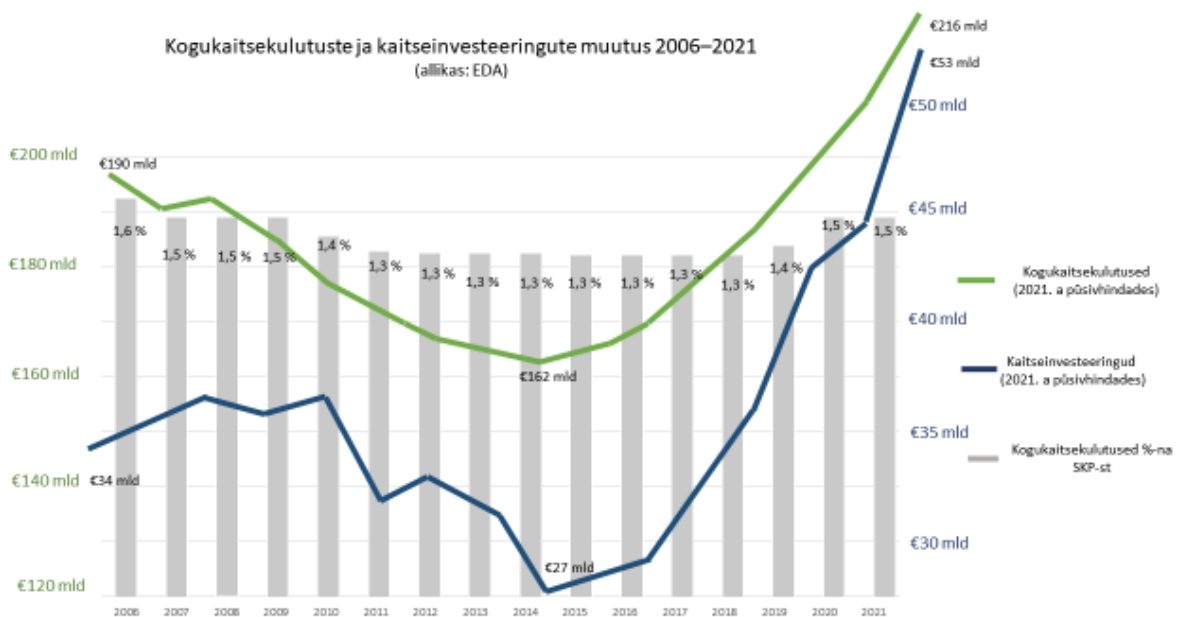
Kõik see on kasulik ka NATOle, mis jääb oma liikmete kollektiivkaitse aluseks. ELi algatused kaitsekoostöö edendamiseks aitavad õiglasemalt jagada ka Atlandi-ülest koormust ja suurendada Euroopa panust NATOs. Liikmesriigid saavad oma ühtseid jõude kasutada nii

riigi tasandil kui ka ELis, NATOs, ÜROs või mis tahes muus raamistikus. ELi võimearenduse prioriteedid on kooskõlas NATOs kokku lepitud, võttes arvesse nende kahe organisatsiooni olemuse ja vastutuse erinevusi ning vajadust teineteist vastastikku tugevdada. Kaitsevõime arendamine on 2016. ja 2018. aasta ELi ja NATO ühisdeklaratsioonides kokku lepitud tõhustatud dialoogi ja koostöö alustala.

Käesolevas ühisteatises käsitletakse järgmisi küsimusi: a) ELi kaitsekulutused, b) võimelüngad ja tööstuse puudujäägid, mis tuleb kõrvaldada, sealhulgas need, millega tuleb tegeleda esmajärjekorras, c) nende kõrvaldamise viisid ja d) kaitsevõime tugevdamise võimalused.

2. Kaitsekulutused ELis ja investeerimispuudujääkide suurus

Vastusena uutele julgeolekuohtudele on enamik liikmesriike 2022. aastal teatanud oma kaitseelarve olulisest suurendamisest, mõnel juhul isegi rohkem kui 2 %-ni SKPst, ja seega jätkub mõned aastad tagasi alanud kasvusuundumus. 2020. aastal kulutasid liikmesriigid kokku kaitsevaldkonnale üle 200 miljardi euro⁶ ja 2021. aastal suurenesid nende kogukulutused hinnanguliselt 220 miljardi euroni. Nende hiljutiste muutuste taustal on aga pikk kärpeperiood, mis järgnes 2007.–2008. aasta majandus- ja finantskriisile ning mille jooksul on kaitsekulutusi oluliselt vähendatud. 2008. aasta 183 miljardilt eurolt vähenesid need 2014. aastaks 159 miljardi euroni,⁷ taastades kriisieelse tasemeni alles 2018.–2019. aastaks (vt joonis allpool). 2008. aasta kulutuste tasemega võrreldes moodustasid liikmesriikide investeerimispuudujäägid aastatel 2009–2018 kokku ligikaudu 160 miljardit eurot⁸.

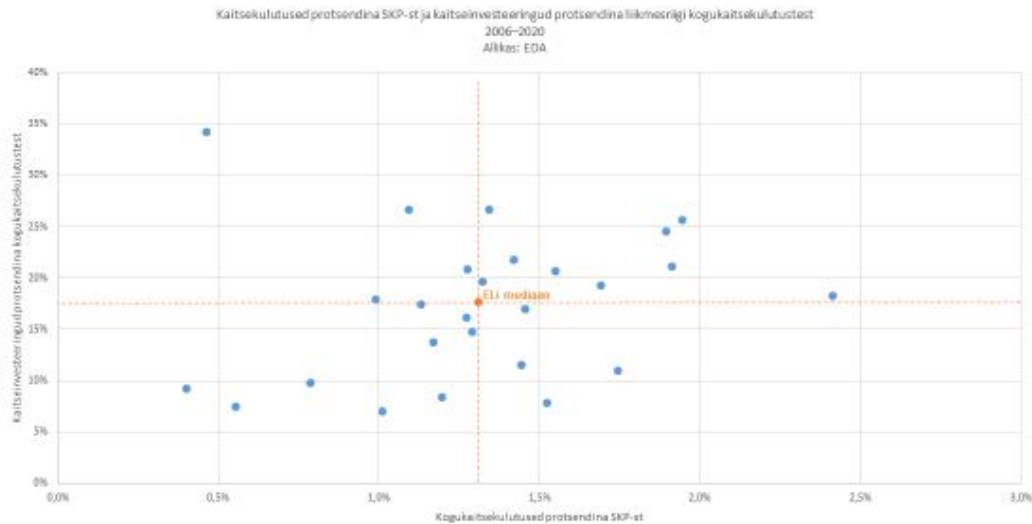

⁶ Euroopa Kaitseagentuuri andmed: [eda-defence-data-report-2019-2020.pdf \(europa.eu\)](https://www.eda.europa.eu/defence-data-report-2019-2020.pdf) (ei sisalda Taani andmeid).

⁷ Euroopa Kaitseagentuuri kaitseandmed aastatest 2019–2020 väljendatuna 2020. aasta püsivhindades (euro).

⁸ Euroopa Kaitseagentuuri andmed, mis põhinevad kaitseküsimuste iga-aastasel kooskõlastatud läbivaatamisel (CARD).

See koos struktuurse suundumusega kaitseüsteemide maksumuse kasvule ning mõnede liikmesriikide keskendumisega ekspeditsioonioperatsioonidele on kaasa toonud riikide relvajõudude, varustuse ja varude üldise vähenemise (Ukrainale antud toetuse tõttu on need nüüdseks veelgi kokku kuivanud). Selle tulemusena jäeti tähelepanuta võime korraldada suure intensiivsusega operatsioone, kuhu on kaasatud koguspektri väekogum, samas kui olemasolevaid puudujääke ja puuduvaid kõrgtehnoloogilisi võimeid katsid vajaduse korral ELi mittekuuluvad NATO liitlased, eelkõige USA.

Peale selle on USA, ja murettekitavamalt ka Venemaa, viimase kümne aasta jooksul oma kaitse-eelarvet suurendanud tunduvalt kiiremini kui Euroopa. Eriti silmatorkav on, et Hiina suurendas oma eelarvet samal perioodil veelgi rohkem. Vahemikus 1999–2021 suurenesid ELi kombineeritud kaitsekulutused 19,7 %, USA-s seevastu 65,7 %, Venemaal 292 % ja Hiinas 592 %⁹. Sealjuures ei kajastu nendes arvudes Hiina ja Venemaa kaitsekulutuste märkimisväärne alahindamine, mis tuleneb sellest, et nende eelarve ostujõud on suurem kui vahetuskursil põhinev konverteerimine seda paista laseb. Ostujõu pariteedi alusel on Venemaa ja Hiina 2021. aasta kaitse-eelarved hinnanguliselt vastavalt 178 miljardit USA dollarit ja 332 miljardit USA dollarit¹⁰. Peale selle on Ameerika Ühendriikide, Hiina ja Venemaa kaitsekulutustesse tehtavate investeeringute osakaal märkimisväärselt suurem kui ELi liikmesriikidel.

Kuigi liikmesriikidele ei ole kehtestatud õiguslikult siduvat eesmärki iga riigi kaitsekulutuste taseme kohta, on enamik neist NATO ja/või alalise struktureeritud koostöö raames oma kaitsekulutuste suurendamises kokku leppinud¹¹. Näiteks, kui kõik liikmesriigid oleksid aastatel 2006–2020 kulutanud 2 % oma SKPst kaitsele ja sellest omakorda 20 %

⁹ Stockholmi Rahvusvaheline Rahu-uuringute Instituut

¹⁰ Allikas: *Military Balance 2022*.

¹¹ Alalise struktureeritud koostöö kohustus nr 1 on „suurendada kokkulepitud eesmärkide saavutamiseks korrapäraselt kaitse-eelarvet reaalmahus.“ 2006. aastal seadsid NATO kaitseministrid kaitsekulutuste eesmärgiks 2 % riigi SKPst (sellest omakorda 20 % kaitsealasteks investeeringuteks). 2014. aastal Walesi tippkohtumisel leppisid riigipead ja valitsusjuhid kokku, et eesmärgini kulutada kaitsevaldkonnale 2 % SKPst jõutakse kümne aasta jooksul.

investeeringutele, oleks see toonud kaitse-eelarvetesse lisaks ligikaudu 1 100 miljardit eurot, millest ligikaudu 270 miljardit eurot investeeringutena¹².

Peale selle on Euroopa kaitsekulutuste tõhusus ja tootlus varem osutunud meie liitlaste ja konkurentide omast väiksemaks. Liikmesriikidevahelise kaitsekoostöö puudumine läheb hinnanguliselt maksma kümneid miljardeid eurosid aastas¹³. Hoolimata Euroopa kaitsekulutuste suurenemisest 2020. aastal jõuti ka uude madalpunkti – ainult 11 %¹⁴ investeeringutest tehti ühiselt (89 % kulutati riiklikul tasandil). Seda on palju vähem kui liikmesriikide poolt Euroopa Kaitseagentuuri raamistikus kokku lepitud ja alalise struktureeritud koostöös eesmärgiks seatud 35 %. Koostöö puudumine on toonud kaasa ressursse raiskava dubleerimise ja sarnaste kaitsesüsteemide liigvarumise ELis. Kuigi 2020. aastal moodustasid liikmesriikide kaitsealaste teadusuuringute ja tehnoloogia kogukulud 2,5 miljardit eurot, on see vaid 1,2 % nende kõigist kaitsekulutustest ehk oluliselt vähem kui Euroopa Kaitseagentuuri raamistikus kokku lepitud ning alalise struktureeritud koostöö raames siduvama kohustusena ette nähtud 2 %¹⁵.

3. Kaitsetööstuse puudujäägid

Euroopa kaitsevaldkonna tööstusbaas koosneb suurest hulgast peatöövõtjatest, keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjatest ning väikestest ja keskmise suurusega ettevõtjatest, kes arendavad ja toodavad enamikku kõrgtehnoloogiast ja kaitsevõimetest, mida liikmesriikide relvajõud vajavad ja võiksid hankida. ELi kaitsesektori hinnanguline aastakäive kokku on peaaegu 84 miljardit eurot, millega on otseselt seotud hinnanguliselt üle 196 000 kõrge kvalifikatsiooniga töökoha ja kaudselt üle 315 000 töökoha¹⁶.

Sektori üldisest konkurentsivõimest hoolimata esineb ka raskusi ja puudujääke. Kaitsevaldkonna ettevõtete struktuur järgib endiselt üldjoontes riigipiire ning on tihedalt seotud riikide valitsustega. Selline turustruktuur koos ebapiisavate investeeringutega on viinud selleni, et mitmed riiklikud turuosalised tegutsevad väikestel turgudel ning ka nende tootmiskaht on seetõttu väike¹⁷. Senised riikliku ja Euroopa tasandi konsolideerimisüüdlused on jäänud tunduvalt alla USA tööstuse konsolideeritusele.

Seetõttu on Euroopa kaitsesektori tehnoloogiline ja tööstuslik baas endiselt äärmiselt killustunud, eriti väljaspool lennundust ja raketitööstust. See piirab oluliselt võimalusi parandada oma konkurentsivõimet teadus- ja arendustegevuse ressursside ühendamise ning tootmise mastaabisäästu abil. Peale selle esineb sõltuvusi olulise kaitsevarustuse puhul, mille jaoks Euroopa kaitsesektori tehnoloogiline ja tööstuslik baas ei paku kohalikke lahendusi.

Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi raskuste algpõhjused on liikmesriikide ülalkirjeldatud investeerimispuudujääkides ja kulutuste killustatuses, millele

¹² Mõlemad hinnangud põhinevad Euroopa Kaitseagentuuri andmetel (ei sisalda Taani andmeid).

¹³ [Euroopa Kaitsefond \(EDF\) \(europa.eu\)](http://europa.eu)

¹⁴ Andmed on esitanud 11 liikmesriiki.

¹⁵ <https://eda.europa.eu/docs/default-source/brochures/eda---defence-data-report-2019-2020.pdf>

¹⁶ Allikas: Euroopa Kaitseagentuuri hinnang, mis põhineb Euroopa kosmose- ja kaitsetööstuse liidu (AeroSpace and Defence Industries Association of Europe) andmetel.

¹⁷ Suurim ettevõtte on Airbus (üleeuroopaline), millele järgnevad mitu suuremat äriühingut Prantsusmaal, Itaalias, Saksamaal ja Rootsis. Väiksemad platvormitootjad, seadmete tarnijad ja alltarnijad moodustavad suurema osa liikmesriikide kaitsesektori tehnoloogilisest ja tööstuslikust baasist. Mitmekihilistes ja sageli piiriülestes kaitsevaldkonna tarneahelates tegutsevate VKEde koguarv ELis on hinnanguliselt 2 500. Nad pakuvad tooteid ja teenuseid maismaa- (39,6 %), õhu- (30,5 %), mere- (18,7 %) ja küberkaitse (7,8 %) ning kosmose (3,4 %) valdkonna klientidele.

lisandub asjaolu, et väga suurt osa liikmesriikide kulutustest ei investeeritagi Euroopa kaitsektorisse, isegi kui ELis valmistatud toode on kättesaadav. Näiteks kulutati aastail 2007–2016¹⁸ hinnanguliselt üle 60 % Euroopa kaitsealaste riigihangete eelarvest ELi-välisele sõjalisele impordile, millega kaasnesid kolmandate riikide kontrollid ja piirangud¹⁹.

Suure intensiivsusega konfliktide ja suurenenud territoriaalse ohu tagasitulek nõuab ELi kaitsetööstuse ökosüsteemi ümberkujundamist, et tagada varustuskindlus ja vajaduse korral tootmissuutlikkuse suurendamine või suurem valmisolek selle järsuks suurendamiseks. Murranguliste tehnoloogiate puhul, mis võivad radikaalselt muuta tuleviku lahinguvälju (nt tehisintellekt, kvanttehnoloogia) ja -varustust, võivad ülaltoodud algpõhjused pikas perspektiivis mõjutada nii Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi konkurentsivõimet kui ka selle võimalusi arendada kõrgetasemelisi võimeid (nt ülehelikiirusega süsteemid, koostööl põhinev sõjapidamine).

4. Kaitsevõime puudujäägid

Strateegilise kompassi kohaselt on ELi üldine eesmärk arendada edasi „koguspektri vägesid, mis on paindlikud ja mobiilsed, koostalitlusvõimelised, kõrgtehnoloogilised, energiatõhusad ja vastupidavad“. Samuti on nõukogu meelde tuletanud juba kindlaks tehtud kriitilisi lünki võimetes, mis on hädavajalikud selleks, et liit saaks täita kõiki aluslepingus sätestatud ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) ülesandeid, eelkõige neid, mis on seotud suurema intensiivsusega sõja pidamisega. Neid lünki on arvesse võetud prioriteetides, mille liikmesriigid on seadnud 2018. aasta võimearendusplaanis, mis vaadatakse strateegilise kompassi valguses läbi ja mis jääb ELi kaitsealगतuste sidususe põhialuseks²⁰.

¹⁸ Välja arvatud 2013. aastal (USA andmed selle aasta kohta ei ole kättesaadavad); impordi ja ekspordi andmed hõlmavad nii Ühendkuningriiki kui ka Taanit (allikas: USA välisministeerium („The poison pill: EU defence on US terms?“ (Mürgitablett: ELi kaitse USA tingimustel?), Euroopa Liidu Julgeoleku-uuringute Instituut, D. Fiott)); ELi arvanded hõlmavad Ühendkuningriiki, kuid mitte Taanit (allikas: Euroopa Kaitseagentuuri kaitseandmed, mida on kohandatud Eurostati ümberarvestuskursidega).

¹⁹ Näiteks USA Euroopa rekapitaliseerimisstiimulite programmi (US European Recapitalization Incentive Program) kaudu, mis loodi 2018. aastal, et stimuleerida Nõukogude Liidu aegunud varustuse asendamist ja mille tulemusena on mõnele Euroopa riigile antud 277 miljonit USA dollarit toetusi, mis võimaldavad USA relvade müüki 2,5 miljardi USA dollari ulatuses.

²⁰ Võimearendusplaani on ELi kaitsevõime arendamise prioriteetide kokkuleppimise vahend. Selles võetakse arvesse ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (st Euroopa Liidu lepingu artikli 43 kohaldamisalasse kuuluvad operatsioonid) peaesmärkide seadmise protsessi käigus kindlaks tehtud sõjalisi puudujääke ning missioonide ja operatsioonide käigus saadud õppetunde, jälgides ka keskpika perspektiivi ja pikemaajalisi tehnoloogiasuundumusi ja riikide kaitsevajadusi. Peaesmärkide seadmise protsessi käigus määratakse kindlaks sõjalised puudujäägid (suure mõjuga võimetealased eesmärgid), lähtudes ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika sõjaliste ambitsioonide tasemest tuletatud näitlikest stsenaariumidest. Kõnealused võimetealased eesmärgid kajastuvad võimearendusplaanis. Kaitseküsimuste iga-aastase kooskõlastatud läbivaatamise käigus jälgitakse, kuidas liikmesriigid järgivad neid prioriteete oma riiklikus kaitseplaneerimises, et teha kindlaks koostöövõimalused, milleks on seni järgmised kuus konkreetset koostöövaldkonda: lahingutankid, sõdurivarustus, patrull-laevad, mehitamata õhusõidukite süsteemide tõrje, kosmosepõhised kaitserakendused ja sõjaväeline liikuvus. Need jõupingutused on kooskõlas nõuetega, mis tulenevad vastavatest NATO protsessidest, eelkõige NATO kaitseplaneerimise protsessist, ning suurendavad liikmesriikide ühtsete jõudude valmisolekut, stabiilsust ja koostalitlusvõimet.

Nende prioriteetide saavutamiseks annab Euroopa Kaitsefond rahalist toetust, mis aitab arendada strateegilisi võimaldeid ja peamisi võimeid,²¹ samal ajal kui liikmesriigid teevad nende probleemide lahendamiseks koostööd ka 60 PESCO projekti raames.

Komisjon ja Euroopa Kaitseagentuur on kaitseinvesteeringute puudujääke analüüsinud. Sellega seoses on kaitseagentuur esitanud liikmesriikidele ülevaate investeeringulünkadest, mis tuleb kõrvaldada lühikeses, keskpikas ja pikas perspektiivis, lähtudes kolmest tegevussuunast: 1) ettevalmistus (suurendada valmisolekut, sealhulgas täiendada varusid seoses Ukraina toetamisega); 2) olemasolevate jõudude ja võimete suurendamine ning 3) võimete tugevdamine ja ajakohastamine, tuginedes ELis kokku lepitud võimeprioriteetidele ja kaitseküsimuste iga-aastasele kooskõlastatud läbivaatamisele (vt lisa).

Võttes arvesse suurt julgeolekuohtu ning tuginedes komisjoni ja Euroopa Kaitseagentuuri kooskõlastatud analüüsile, teevad komisjon ja kõrge esindaja ettepaneku keskenduda järgmistele kõige pakilisematele võimelünkadele, mida saab kõrvaldada Euroopa kaitsetööstus.

1. **Varude täiendamine:** tagada relvajõudude lahinguvalmidus ja kooskõlastada konkureerivad riiklikud nõudlused, vältides järske hinnatõuse ja tagades, et kõige suuremas ohus olevatel riikidel on juurdepääs vajalikele võimetele.
2. **Asendamine:** loobuda järk-järgult ELi relvajõududes veel kasutusel olevatest Nõukogude-aegsetest süsteemidest ning asendada need Euroopa lahendustega (nagu lahingutankid, soomukid, jalaväe lahingumasinad, soomustransportöörid, raskerelvastus jne) osana laiemast jõupingutusest olemasolevate võimete suurendamiseks ning koostalitlusvõime toetamiseks ja varustuskindluse parandamiseks.
3. **Tugevdamine:** tugevdada liikmesriikide mitmekihilisi õhu- ja raketitõrjesüsteeme, alustades kõige suuremas ohus olevate riikide keskmääõhutõrjest. Elanikkonna, sõjaväe ja/või elutähtsa taristu kaitsmine võimalike õhu- ja raketirünnakute eest on uues julgeolekuolukorras võtmetähtsusega.

Lisaks tegelemisele ülaltoodud võimelünkadega, mis tuleks kõrvaldada esmajärjekorras, teevad komisjon ja kõrge esindaja ettepaneku töötada välja järgmised keskpika perioodi ja pikaajalised strateegilised võimed, et parandada Euroopa võimet kaitsta ennast püsivate ohtude eest.

- **Õhukaitse:** Alalise struktureeritud koostöö ja Euroopa Kaitsefondi projektide raames välja töötatud keskmise lennukõrguse ja pika välbaga Euroopa kaugjuhitava õhusõiduki süsteemi (Euroopa MALE RPAS) arendamine ja kasutuselevõtmine on muutunud järjest olulisemaks. Lühikeses ja keskpikas perspektiivis on prioriteediks õhus tankimise võime ja olemasoleva lennuväe ajakohastamine ja täiendamine, integreeritud juhtimist võimaldava mitmekihilise õhukaitse rajamine ning mehitamata õhusõidukite tõrje ja sõjaliseks kasutamiseks kohandatud keskmise suurusega mehitamata õhusõidukite arendamine ja hankimine. Keskpikas ja pikas perspektiivis on juurdepääsu ja tegevuse takistamise süsteemide ja mitmeotstarbeliste hävitajate varu ajakohastamine ELis samuti valdkond, kuhu liikmesriigid kavatsevad teha uusi investeeringuid ja kus kooskõlastatud

²¹ Näiteks Euroopa MALE RPAS (keskmise lennukõrguse ja pika välbaga mehitamata õhusõidukite süsteemid), mehitamata õhusõidukite tõrje süsteemid, kosmose olukorras ülevaate saamise suutlikkus, varajase hoiatamise süsteemid, järgmise põlvkonna maapealsete täpsusrünnakute võime, küberkaitsetehnoloogia ja -süsteemide arendamine ning uuenduslike väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate projektide toetamine.

läheneb viisi aitaks ressursse optimeerida, pidades silmas ka järgmise põlvkonna süsteemide arendamist.

- **Maismaakaitse**: ulatusliku ja intensiivse sõjategevuse taaspuhkemise tõttu Euroopas on paljudel liikmesriikidel tekkinud äärmiselt pakiline vajadus ajakohastada ja täiendada lahingutankide, soomukite ning järgmise põlvkonna süsteemide varusid. Maismaa lahinguvõime tugevdamine peaks hõlmama lahingutoetust, eelkõige suurt hulka tankitõrje- ja suurtükisüsteeme, pöörates erilist tähelepanu täpsusrünnakutele ja suurtükitõrjele.
- **Merekaitse**: pingete kasvu tõttu Mustal merel, Läänemerel ja Vahemerel on endiselt ülioluline tugevdada liikmesriikide mereväge ning jõukuvamise võimet, aga ka juurdepääsu ja tegevuse takistamise süsteeme ning rannikukaitset. Mereturvalisuse tagamiseks on vaja fregatte, allveelaevu ja patrullkorvette. Keskmises ja pikas perspektiivis hakkavad luure-, seire- ja rekkevõimet ning meresideliinide kaitset tugevdama omavahel ühendatud kõrgtehnoloogilised laevad koos maapealse ja veealuse kontrolli ning elektroonilise sõjapidamise mehitamata platvormidega.
- **Kosmos (ühenduvus, seire, kaitse)**: sõda Ukrainas näitab taas, kui olulist rolli mängivad strateegiliste võimalditen turvaline satelliitside, sealhulgas Euroopa eriti vastupidava ja üliturvalise ühenduvuse programm, kvantkrüpteerimine ning Maa seire kosmosest. Selles kontekstis seisneb ühistegevusest saadav kasu koostoime saavutamises ELi kosmosepõhise ühendatuse programmiga. Üha tähtsamaks muutub ka kosmose olukorra jälgimine (kosmose olukorrast ülevaate saamine), et kaitsta ELi kosmosetaristut ohtude eest. Kosmosevarad võivad olla kesksel kohal ka tugevas varajase hoiatamise süsteemis, mida on vaja ballistiliste ja ülehelikiirusega rakettide stardi avastamiseks ja lennu jälgimiseks.
- **Küberkaitse**: selleks et astuda vastu kasvavale riiklikult toetatavate küberrünnakute ohule geopoliitilise konkurentsi kontekstis, võiksid EL ja selle liikmesriigid alustada tööd koguspektri küberkaitsevõime (uurimine, avastamine, kaitse ja tõrjumine, sealhulgas aktiivne kaitsevõime) loomiseks. See hõlmab küberolukorrast ülevaate saamise ja teabe jagamise võimet (võimaluse korral koostoides Euroopa küberkilbi turbekeskuste taristuga²²), sõjaliste operatsioonide ja missioonide kübervastupidavus- ja koostalitlusvõimelist juhtimist ja kontrolli, küberõppusi ja -väljaõpet ning liikmesriikide küberreservväe loomist. Neis küsimustes saab EL pakkuda ELi talitustele ja liikmesriikidele koostööplatvormi ning edendada koostoidet vastavate ELi programmidega.

Peale selle annab sõda Ukrainas tunnistust sellest, kui oluline on ladusalt toimiv logistika – vägede, varustuse ja varude hoolduse, jätkusuutlikkuse ja ümberpaiknemise tagamine kogu operatsioonitandri ulatuses, aga ka sinna sisenemisel ja sealt väljumisel. Komisjon kiirendab Euroopa ühendamise rahastu **sõjaväelise liikuvuse** eelarve täitmist ja on valmis selle ennaktempo kasutuselevõtmiseks mitmeaastase finantsraamistiku piiranguid arvestades. Eelkõige vajab suuremaid investeeringuid transporditaristu. Liikmesriikidega peetud konsultatsioonid nende kahesuguse kasutusega transporditaristu projektide edenemise üle ning kaasrahastamise taotluste oodatust tunduvalt suurem arv esimeses taotlusvoorus näitavad vajadust suurema eelarve ja selle kasutamise suutlikkuse järele. EL peaks tuginema oma tööle sõjaväelise liikuvuse tõhustamisel, tugevdades maismaa-, õhu- ja meretranspordi strateegilist ja taktikalist suutlikkust ning tsiviil-sõjalist koostoidet transpordi, kerksuse ja

²² Ühisteatis „ELi küberturvalisuse strateegia digikümneni jaoks“ (JOIN(2020) 18 final, punkt 1.2; küberjulgeoleku strateegia on osa julgeolekuliidu üldisest lähenemisviisist.

energiatõhususe valdkonnas, ning suurendama laiemalt kodanikukaitse, piirihalduse ja kaitsevajaduste vahelist koostoimet.

5. Tõhustatud kaitsekoostöö raamistik

Loetletud puuduste kõrvaldamiseks teevad komisjon ja kõrge esindaja allpool toodud ettepanekud kaitsevarustuse ühishangete kooskõlastamiseks ja hoogustamiseks, alustades varude täiendamisest kui kõige kiireloomulisemast sammust. Ettepanekud täiendavad olemasolevaid ELi kaitsealaseid koostööalgatusi Euroopa Kaitsefondi ja alalise struktureeritud koostöö raames ning koostoimet teiste ELi programmidega. Euroopa kaitsetööstuse suutlikkus on suur ja tooteid suudetakse pakkuda kõigis vajalikes valdkondades.

Kõigi ELi kaitsealgatuste edu sõltub liikmesriikide võetavast kohustusest kulutada paremini – investeerida, hankida ja tegutseda koos ühistes huvides. Kavandatav koostööpõhine lähenemisviis on äärmiselt oluline, et ühtlustada ja tugevdada nii Euroopa kaitseõudlust (programmid ja hanked) kui ka pakkumist (arendamine ja tootmine).

5.1. Viivitamata rakendatavad meetmed: kooskõlastamise toetamise rakkerühm

Vajaduste pakilisust arvestades moodustavad komisjon ja kõrge esindaja / Euroopa Kaitseagentuuri juht juba lähiajal **kaitsevaldkonna ühishangete rakkerühma**, et teha koostööd liikmesriikidega ning toetada kooskõlastamist nende väga kiireloomuliste hankevajaduste vahel, mille on kaasa toonud uus julgeolekuolukord. Rakkerühm keskendub esialgu kooskõlastamisele ja konfliktiennetusele, et hoida ära tellimuste esitamise võidujooksu, sest see põhjustaks hinnatõusu, nõudluse koondumist ühele ja samale ajale ning tarneraskusi, mis kõik takistaks enam ohustatud liikmesriikidel hankida hädavajalikke kaupu. Eesmärk on vältida samaaegsete riigihangete omavahelist konkurentsi. Rakkerühm võiks tegeleda keskse teabekogumisega, pakkuda meetodilist tuge ja kooskõlastada hankeid või neid ise läbi viia. Rakkerühm koostaks ka vajaduste koondhinnanguid ning kaardistaks ja toetaks ELi tööstusliku tootmise suutlikkuse suurendamist, et see vastaks tegelikele vajadustele.

Rakkerühmas ja koostöös komisjoniga saaks Euroopa Kaitseagentuur juba hõlbustada selliseid väga kiireloomulisi ühishankeid, tuginedes oma valdkondlikele eksperditeadmistele ja kogemustele²³. Rakkerühm kooskõlastaks oma tegevust ka Euroopa välis teenistuse / ELi sõjalise staabi raames loodud teabevõrgustiku üksusega, et hõlbustada Ukrainale antava sõjalise abi kooskõlastamist, eesmärgiga toetada liikmesriike kõige kiireloomulisemate varude täiendamisel.

5.2. ELi lühiajaline vahend kaitsetööstuse suutlikkuse suurendamiseks ühishangete kaudu

Nagu eespool juba mainitud, süvendaksid kooskõlastamise ja koostööta tehtavad suuremad liikmesriikide investeeringud Euroopa kaitsesektori killustatust, piiraksid koostöövõimalusi kogu varustuse olemusringi jooksul, suurendaksid välissõltuvust ja pärsiks tõenäoliselt ka koostalitlusvõimet. Kiiruga tehtud hangetel on seega pikemaajaline mõju, mis toob kaasa turu nõrgenemise ja järgmistel aastakümnetel kasutamata jäävad võimalused.

²³ Euroopa Liidu lepingu artikli 42 lõike 3 kohaselt on Euroopa Kaitseagentuur „kaitsevõime arendamise, teadusuuringute, hangete ja relvastusalane agentuur ...“. Euroopa Kaitseagentuuri ülesanded on loetletud Euroopa Liidu lepingu artiklis 45, milles sätestatakse, et nõukogu juhtimisel tegutseva Euroopa Kaitseagentuuri ülesanne on „...b) edendada operatiivvajaduste ühtlustamist ning tõhusate ja kokkusobivate hankemenetluste kasutuselevõtmist ...“.

Julgeolekuolukorda ja Ukrainale tehtud relvatarneid arvesse võttes peavad liikmesriigid kiiremas korras taastama oma kaitsejõudude lahinguvalmiduse. Eelkõige võimaldaks varude täiendamine anda täiendavat abi ka Ukrainale. Praegu saavad Ukrainale sõjalist abi andvad liikmesriigid taotleda rahalist hüvitist Euroopa rahutagamisrahastu kaudu. Oma varusid ja varustust täiendama asudes peaksid nad aga kasutama võimalust teha seda ühiselt, sest tänu mastaabisäästule oleks see kulutõhusam ja parandaks ka koostalitlusvõimet. See nõuab aga ka Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi edasist tihendamist ja tugevdamist.

Selleks teeb komisjon ettepaneku luua solidaarselt spetsiaalne lühiajaline vahend, mis motiveeriks koostööd tegema liikmesriike, kes soovivad korraldada ühishankeid kõige pakilisemate ja kriitilisemate puudujääkide kõrvaldamiseks (eelkõige puudujääkide, mis on tekkinud praegusele agressioonile reageerimise tulemusel). Uus rahastamisvahend aitaks tugevdada ühiseid kaitsealaseid hankeid ning liidu rahastus toetaks liikmesriike nende kaitsetööstuste suutlikkuse suurendamisel ja reformimisel. ELi rahaline toetus peaks võimaldama liikmesriikide uusi kaitseinvesteeringuid ja tooma kasu Euroopa tööstusbaasile, tagades samal ajal ELi liikmesriikide suutlikkuse tegutseda ja saavutada suurem koostalitlusvõime.

Uue rahastamisvahendi rakendamine peaks olema lihtne ja konkreetne, kuid sõltuma mõnest eeltingimusest, näiteks peaks ühishankes osalema vähemalt kolm liikmesriiki. Uue vahendi rakendamisel loodab komisjon rakkerühma abile.

Komisjon on valmis sellesse kavasse kahe aasta jooksul (2022–2024) investeerima 500 miljonit eurot. Selleks teeb komisjon kaasseadusandjatele ettepaneku võtta kiiresti vastu määrus, mis võimaldaks vahendi kasutuselevõttu ja sellega seotud eelarve suurendamist.

5.3. ELi kaitsevaldkonna ühishangete raamistik

Lisaks uue julgeolekuolukorraga seotud lühiajaliste kiireloomuliste vajaduste rahuldamisele on vaja liikuda edasi ka ELi kaitsevaldkonna ühishangete raamistiku suunas. Euroopa Kaitsefondi kaudu saab EL märkimisväärselt stimuleerida kaitsevaldkonna ühist ja kollektiivset teadus- ja arendustegevust kuni prototüübi väljatöötamiseni. Kaitsefond on pädev korraldama ühishankeid ja teeb seda juba praegu, kuid seda tuleks tugevdada, et ELi toel saaks korraldada täielikult eesmärgipäraseid ühishankeid.

Selleks teeb komisjon 2022. aasta kolmandas kvartalis ettepaneku **Euroopa kaitseinvesteeringute programmi** määruse kohta. Selle eesmärk on kehtestada tingimused ja kriteeriumid, mille alusel liikmesriigid saavad moodustada nõuetele vastavaid **Euroopa kaitsevõime konsortsiume**, mis hangivad osalevatele liikmesriikidele ühiselt kaitsevõimeid, mis on koostööpõhiselt välja töötatud ELis ja mille suhtes kohaldataks käibemaksuvabastust. Konsortsiumid täiendaksid olemasolevaid võimalusi Euroopa Kaitseagentuuri raames, kuid neid võiks kasutada ka alalise struktureeritud koostöö projektide puhul.

Uue tootega seotud teadus- ja arendustegevusel põhineva koostöö puhul saaksid Euroopa kaitsevõime konsortsiumid kasutada ka kaitsevaldkonna riigihangete direktiivi artikli 13 punktis c sätestatud paindlikkust, sealhulgas vajaduse korral seoses toote kogu olelusringi või selle hilisemate etappidega.

Konsortsiumid looksid väga tugeva aluse koostööle ja oleksid ka muul viisil kasulikud, võimaldades näiteks koostalitlusvõimet kogu olelusringi jooksul, käitamise, hoolduse, remondi ja kapitaalremondiga seotud menetluste ja koolituskavade ühtlustamist ning mastaabisäästu. Käibemaksuvabastust kohaldataks ka käitamise, hoolduse ja kasutusest kõrvaldamise suhtes, millega kaasnevad suured kulud kaitsevarustuse kogu olelusringi jooksul. Konsortsiumide kaudu hangitavaid võimeid saaksid liikmesriigid kasutada nii riigi

tasandil kui ka ÜJKP missioonidel ja operatsioonidel, samuti koostöös ÜRO või NATOga. Konsortsiumid võimaldaksid ka ELi kodanikukaitse, piirihalduse ja kaitsevajaduste seisukohast oluliste võimete koostoimet ja nõudluse koondamist.

Euroopa kaitseinvesteeringute programmi määrus võiks olla aluseks tulevastele ühiste arendus- ja hankeprojektidele, mis pakuvad suurt ühishuvi liikmesriikide ja liidu julgeoleku seisukohast, ning lühiajalise rahastamisvahendi rakendamispõhimõtteid laiendades ka võimalikule seonduvale liidu rahalisele toele eesmärgiga tugevdada Euroopa kaitsetööstuse baasi, eelkõige toodete puhul, mida ükski liikmesriik ei saaks üksi välja töötada ega hankida.

5.4. ELi ühine strateegiline kaitseplaneerimine ja -hanked

Peale vahendite ja tööriistade, millega soodustatakse koostööd n-ö olemasolevast olukorrast lähtuvalt, on äärmiselt oluline mõelda ka sellele, kuidas oma tegevust juba eelnevalt paremini planeerida. ELi tasandil on vaja kooskõlastatud tegevust, et vältida olukorda, kus 27 riiki tegutsevad omaette. Tänapäevased protsessid ja lähenemisviisid ei ole kõikehõlmavad ega võimalda hästi prioriteete seada. Kuna liikmesriigid hakkavad kohandama oma planeerimisprotsesse, et võtta arvesse uut julgeolekuolukorda, on äärmiselt oluline luua struktureeritud lähenemisviis – ELi ühine strateegiline kaitseplaneerimine ja -hanked –, et saavutada uued eesmärgid kooskõlastatult. Ühine tegutsemine peaks tuginema olemasolevatele protsessidele ja struktuuridele ning tagada tuleks ka sidusus NATO planeerimisprotsessiga.

Selleks võiks ette näha ELi ühise kaitseplaneerimise ja -hangete menetluse, millesse on kaasatud liikmesriigid, kõrge esindaja / kaitseagentuuri juht ja komisjon. Menetlus tagaks põhjaliku ühise mitmeaastase planeerimise – tuginedes Euroopa Kaitsefondi mitmeaastasele perspektiivile ning võttes arvesse täpsustatud vajadusi ja nõudeid – ning selle läbiviija toimiks ELi ühishangete puhul keskse hankijana, kes toetaks liikmesriike nende ühishangetes, sealhulgas Euroopa Kaitsefondist rahastatavate projektide haldamisel.

Rakkerühma tööd punkti 4.1 alusel võib käsitada selle menetluse katseprojektina.

5.5. Euroopa kaitsetööstuse suutlikkuse suurendamine

Euroopa tõhustatud kaitsekoostöö eeldab ka kindlat tegevuskava, mis tagaks kaitsetööstusele selguse ja ennustatavuse, et investeerida, ajakohastada ja suurendada ELi kaitsetööstuse tootmisvõimsust, võimaldades samal ajal ennetada ja kõrvaldada võimalikke tarneahela kitsaskohti ning tagada ELi kaitsevõime varustuskindlus.

Komisjon toetab kaitsetööstust selle püüdlustes ajakohastada oma tootmisliine ja -protsesse, suurendada tootmisvõimsust, vähendada ohtlikku sõltuvust ning kõrvaldada kriitilised kitsaskohad.

Seda silmas pidades teeb komisjon, tegutsedes vajaduse korral koostöös Euroopa Kaitseagentuuriga, ettepaneku teha järgmist.

- **Koostada põhjalik ülevaade ELi tööstuse praegusest ja vajatavast tootmisvõimsusest**, tuginedes muu hulgas tulemustele, mida annab töö tööstusstrateegia alusel ning muudel foorumitel (näiteks Euroopa Kaitseagentuuri peamised strateegilised tegevused²⁴). Eesmärk oleks ühine käsitlus

²⁴ Euroopa Kaitseagentuuri peamised strateegilised tegevused suurendavad teadlikkust ja edendavad liikmesriikide, ELi institutsioonide ja kaitsetööstuse osaliste ühist arusaama nendest tööstus- ja tehnoloogiavaldkondadest ning oskustest ja pädevustest, mille puhul sõltuvus ELi-välisest turuosalistest võib seada ohtu ELi tegevusvabaduse kaitsevaldkonnas.

tootmissuutlikkusest ja vajadustest, et tagada kõikidele, sealhulgas kõige suuremas ohus olevatele liikmesriikidele Euroopa tasandil varustuskindlus.

- Parandada kriisi ajal **kriitilise tähtsusega tooraine** ja muude põhikomponentide, sealhulgas tootmiseks vajalike tööpinkide **kättesaadavust** kaitsetööstusele. Komisjon esitab kriitilise tähtsusega tooraineid käsitleva algatuse koos seadusandlike meetmetega, millega tugevdatakse ELi ja selle kaitsevaldkonna kriitilise tähtsusega toorainega varustamise kindlust ja kerksust.
- Kavas on võtta meetmeid **kaitsealaste erioskuste**, sealhulgas küberoskuste valdkonnas, et kaitsetööstusel oleks võimalik värvata ja säilitada vajalikku tööjõudu eelkõige teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonnas ning muudel aladel, mis on seotud praeguste erakorraliste jõupingutustega suurendada tootmisvõimsust. Erilist tähelepanu pööratakse andekate inimeste ja oskustöötajate värbamisele.
- Strateegiliste projektide ning olulisemate tehnoloogiate ja tööstussuutlikkuse toetamiseks töötab komisjon välja uusi meetmeid, nagu ELi vahenditel ja Euroopa Investeerimispanka (EIP) laenudel põhinevate projektikonkursside omavaheline koordineerimine.
- Komisjon kaalub ka kahesuguse kasutusega teadusuuringute ja innovatsiooni raamistiku muutmist, et parandada tsiviil- ja kaitsevahendite koostoimet.

5.6. Uurimis- ja arendustegevuse toetamine

Praeguse seisuga on ELi kaitsevaldkonna teadus- ja arendustegevuse programmiks Euroopa Kaitsefond. Võttes aga arvesse uut julgeolekuolukorda ja kaitsekulutuste enneolematut kasvu, **peaks Euroopa Kaitsefond suutma reageerida uutele vajadustele.**

Äärmiselt oluline on kogu tegevust hoolikalt planeerida, et toetada ühiseid teadus- ja tehnoloogiauringuid ning arendustegevust,²⁵ valmistades ette pinnast tulevasteks ühishangeteks ja -võimeteks, vältides uusi sõltuvusi kolmandatest riikidest, mis võivad nõrgendada ELi relvajõudude varustuskindlust ja teabe turvalisust, eelkõige sõjalise konflikti ajal.

Selleks et tagada Euroopa Kaitsefondi stimuleeriv mõju ajal, mil riikide kaitsekulutused suurenevad, kaalub komisjon selle eelarve suurendamist mitmeaastase finantsraamistiku ja selle prioriteetide läbivaatamise käigus. Kooskõlas veebruaris esitatud kaitsepaketiga uurib komisjon lisaks ka võimalusi muuta Euroopa Kaitsefondi preemiate süsteemi, et veelgi enam stimuleerida Euroopa Kaitsefondi rahalisel toel väljatöötatud võimete ühishankeid.

Peale sellel muudab komisjon fondi uute osalejate jaoks atraktiivsemaks ning toetab kaitseinnovatsiooni koostöös Euroopa Kaitseagentuuriga väljakuulutatud ELi kaitseinnovatsiooni kava kaudu. Selleks kiirendab komisjon ettevalmistusi, et käivitada **kaitseotstarbeline algatus CASSINI**, mis kuulutati välja kaitsepaketi koosseisus ELi kaitseinnovatsiooni kava raames. Selle alla kuulub ka innovatsiooni toetamiseks mõeldud **InvestEU segarahastamisvahend**, mis koos Euroopa Investeerimisfondiga rahastab kaitsetehnoloogiat arendavaid VKEsid ja keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjaid.

5.7. EIP kaitsetoetuse suurendamine

²⁵ Võttes arvesse olemasolevaid algatusi, nagu üldine strateegiline teadusuuringute kava ja selle tehnoloogiakomponendid, mis on välja töötatud Euroopa Kaitseagentuuri raamistikus.

Arvestades ELi ähvardavat suurt julgeolekuohtu ja vajadust kasutada võimalikult tõhusalt kõiki meie käsutuses olevaid vahendeid, peaks Euroopa Investeeringuspank lisaks jätkuvale kahesuguse kasutuse projektide toetamisele suurendama oma toetust Euroopa kaitsetööstusele ja ühishangetele. Panga hiljutise Euroopa strateegilise julgeolekualgatusega pakutakse rahastust kaitsealaste kõrvaltoodete jaoks ning selle esialgne hinnanguline summa on ligikaudu 6 miljardit eurot, mida saab kasutada 2027. aastani ja mis hõlmab valdkondi, kus esineb hästi kindlaks tehtud turutõrkeid (nt ei tegeleta tootmisvõimsusega). Algatus keskendub kahesuguse kasutusega teadusuuringutele, arendustegevusele ja innovatsioonile, tsiviiljulgeoleku taristule ja tiptasemel tehnoloogiaprojektidele alates uuest kosmosetööstusest, tehisintellektist ja kvanttehnoloogiast kuni küber- ja bioturvalisuseni²⁶. Samuti piirdub panga osalemine Euroopa Kaitseagentuuri algatatud koostöö rahastamismehhanismis pärast selle tööle hakkamist kahese kasutusega tehnoloogia arendamisega ÜJKP poliitiliste eesmärkide toetamiseks.

Seda arvesse võttes võiks pank laiendada investeringuid asjast huvitatud projektiedendajatele ja partneritele, et toetada teadus- ja tehnoloogiakoostöö projekte, mida viivad ühiselt ellu kaks või enam liikmesriiki, sealhulgas alalise struktureeritud koostöö projekte. EIP grupp saaks toetada ka VKEde ja keskmise turukapitalisatsiooniga väikeettevõtjate tugevdamist kogu tarneahelas finantspartnerite kaudu vahendatud laenude abil. Samuti võiks EIP grupp koostöös projektide elluviijatega selle algetapis tugevdada ELi kaitsetööstuse tuleviku jaoks ülioluliste kujunemisjärgus tehnoloogiate ärimudeli elujõulisust.

EIP saaks kaasa aidata ka kaitsetööstuse tootmismahdade kiirele suurendamisele ja selle pikemaajalisele ajakohastamisele. Selleks tuleks EIPd ja selle aktsionäre ehk liikmesriike kutsuda üles hindama, kas pank peaks praeguses turu- ja geopoliitilises olukorras laiendama oma toetust sellistele kaitsevaldkonnaga seotud tööstusprojektidele, kohandades vajaduse korral oma laenupoliitikat.

Euroopa kaitsekoostöö toetamise meetmed

- Komisjon ja kõrge esindaja / Euroopa Kaitseagentuuri juht moodustavad lähiajal **kaitsevaldkonna ühishangete rakkerühma**, mis kooskõlastab tegevust väga kiireloomuliste vajaduste rahuldamisel, eelkõige seoses varude täiendamisega.
- Komisjon käivitab lühiajalise vahendi, mille abil suurendada Euroopa kaitsetööstuse suutlikkust ühishangete kaudu.
- Komisjon esitab 2022. aasta kolmandaks kvartaliks ettepaneku võtta vastu Euroopa kaitseinvesteeringute määrus, milles määratakse kindlaks tingimused ja kriteeriumid Euroopa kaitsevõime konsortsiumide moodustamiseks, mis on aluseks ühishangete käibemaksuvabastusele ja suurt ühishuvi pakkuvatele Euroopa kaitseprojektidele (sealhulgas võimalik kaasrahastamine).
- Luua tuleks ELi ühise kaitseplaneerimise ja -hangete menetlus.
- Komisjon teeb ettepaneku kriitilise tähtsusega toorainete algatuse, sealhulgas seadusandlike meetmete kohta, et hõlbustada muu hulgas kaitsetööstuse juurdepääsu kriitilise tähtsusega toorainetele, tugevdades seeläbi ELi kerksust ja varustuskindlust.
- Komisjon kaalub mitmeaastase finantsraamistiku ja selle prioriteetide üldise läbivaatamise raames Euroopa Kaitsefondi ja sõjaväelise liikuvuse eelarve suurendamist Euroopa

²⁶ Euroopa Kaitseagentuuri iga-aastane konverents „Innovatsioon Euroopa kaitsevaldkonnas“, 7.12.2021.

ühendamise rahastu kaudu.

- EIP peaks suurendama oma toetust Euroopa kaitsetööstusele ja ühishangetele lisaks jätkuvalle toetusele kahesuguse kasutuse projektidele.
- Komisjon jätkab tööd lisameetmetega (nt kooskõlastatud projektikonkursid olemasolevate ELi vahendite ja EIP laenude kasutamiseks), millega toetatakse strateegiliste projektide kaudu elutähtsaid tehnoloogiaid ja tööstussuutlikkust.
- Komisjon kaalub kahesuguse kasutusega teadusuuringute ja innovatsiooni raamistiku võimalikku muutmist, et parandada tsiviil- ja kaitsevahendite koostoimet.

6. Soovitused

Rõhutades vajadust tegeleda kiiresti ja ühiselt Euroopa kiireloomuliste ja keskpika perspektiivi kaitseinvesteeringute puudujääkidega, soovivad komisjon ja kõrge esindaja / Euroopa Kaitseagentuuri juht Euroopa Ülemkogul käesoleva analüüsi heaks kiita ning paluda:

- komisjonil ja kõrgel esindajal / agentuuri juhil viivitamata esitada ettepanek luua **rakkerühm, mis kooskõlastaks väga kiireloomulisi kaitsevaldkonna hankevajadusi** ning suhtleks liikmesriikide ja ELi kaitsetööstuse tootjatega, et toetada ühishankeid varude täiendamiseks, võttes eelkõige arvesse Ukrainale antud toetust;
- komisjonil teha ettepanek **lühiajalise vahendi kohta, mille abil suurendada Euroopa kaitsetööstuse suutlikkust ühishangete kaudu**;
- komisjonil esitada 2022. aasta kolmandaks kvartaliks ettepanek võtta vastu **Euroopa ühise kaitseinvesteeringute programmi loomise määrus**, millega nähakse ette käibemaksuvabastus ning võimalus rahastada suurt ühishuvi pakkuvaid Euroopa kaitseprojekte;
- liikmesriikidel, kõrgel esindajal / agentuuri juhil ja komisjonil luua ELi **ühine strateegilise kaitseplaneerimise ja -hangete menetlus**;
- komisjonil teha ettepanek täiendavate meetmete kohta, et **kaardistada praegused ja vajaminevad täiendavad tootmisvõimsused** ning tugevdada Euroopa kaitsetehnoloogia ja tööstussektori suutlikkust ja kerksust;
- **Euroopa Investeerimispangal hinnata, kas praeguses turu- ja geopoliitilises olukorras peaks pank suurendama oma toetust Euroopa kaitsele**, sealhulgas tööstuslikule tootmisvõimsusele, kohandades vajaduse korral oma laenupoliitikat, ning kutsuma oma liikmesriikidest aktsionäre seda protsessi toetama.